

GOBIERNO
DE ESPAÑA

MINISTERIO
DE TRABAJO
Y ECONOMÍA SOCIAL

INFORME DEL GRUP DE TREBALL MUNTATGE D'ESPECTACLES PÚBLICS

CRITERIS TÈCNICS PER A LA GESTIÓ D'ESPECTACLES PÚBLICS TEMPORALS

ACORD DE LES COMUNITATS AUTÒNOMES
I L'INSTITUT NACIONAL DE SEGURETAT I SALUT EN EL TREBALL

G CONSELLERIA
O MODEL ECONÒMIC,
I TURISME I TREBALL
B

ibassal
Institut balear de seguretat i salut laboral

Títol:

INFORME DEL GRUP DE TREBALL: MUNTATGE D'ESPECTACLES PÚBLICS.

ACORD DE LES COMUNITATS AUTÒNOMES I L'INSTITUT NACIONAL DE SEGURETAT I SALUT EN EL TREBALL SOBRE CRITERIS TÈCNICS PER A LA GESTIÓ D'ESPECTACLES PÚBLICS TEMPORALS.

Edita:

Instituto Nacional de Seguridad y Salud en el Trabajo, O.A., M.P.

C/ Torrelaguna 73, 28027 Madrid

Tel. 91 363 41 00, fax 91 363 43 27

www.insst.es

Coordinat per:

Ana Sánchez Sauce (**INSST**)

Cecilia Gavilanes Pérez (**INSST**)

María Teresa Sánchez Barba (**IRSST**)

Mercedes Garrido Rodríguez (**IRSST**)

Edició: Madrid, juliol 2020

Dipòsit legal: M-16670-2020

CONTINGUT

1	INTRODUCCIÓ	01
2	CREACIÓ I ACTUACIÓ DEL GRUP DE TREBALL	01
3	CONCLUSIONS	03
4	EXEMPLES	04
ANNEX I	PARTICIPANTS DEL GRUP DE TREBALL	23
ANNEX II	FONTS D'INFORMACIÓ	24

El contingut d'aquest informe és exclusivament tècnic, no té caràcter vinculant, i el seu objectiu es limita a facilitar la gestió de la seguretat i salut en les activitats de muntatge i desmuntatge d'espectacles públics temporals.

1.- INTRODUCCIÓ

Els accidents de treball produïts en les activitats de muntatge i desmuntatge d'espectacles públics temporals estan relacionats principalment amb caigudes en altura les conseqüències de les quals són, en molts casos, greus i fins i tot mortals. En les recerques d'aquests accidents, a més de la falta de mesures preventives de seguretat que poden ser causa immediata dels accidents, es detecta que la complexitat tècnica en la seva gestió preventiva dificulta l'organització, coordinació i integració de la prevenció de riscos laborals en el procés productiu i pot ser origen d'aquestes causes immediates.

A més, aquesta complexitat tècnica planteja dificultats tant per a les empreses implicades en la gestió i desenvolupament de les activitats com per a les administracions públiques, en particular, de les comunitats autònomes.

2.- CREACIÓ I ACTUACIÓ DEL GRUP DE TREBALL

L'Institut Regional de Seguretat i Salut en el Treball de la Comunitat de Madrid (IRSST), a conseqüència de dos accidents mortals ocorreguts a Madrid, va proposar a l'Institut Nacional de Seguretat i Salut en el Treball (INSST) la creació d'un grup de treball en el qual participessin les comunitats autònomes amb l'objectiu d'establir criteris tècnics comuns en l'àmbit nacional i facilitar així la gestió preventiva durant el muntatge d'espectacles públics temporals a les empreses implicades i a les administracions, en particular, de les comunitats autònomes.

Per això, al començament de l'any 2018, es va constituir el *Grup de Treball: Muntatge d'Espectacles Públics* amb la representació de totes les comunitats autònomes i del INSST (veure annex I). Aquest grup de treball ha servit de fòrum per a intercanviar experiències sobre la gestió de la prevenció de riscos laborals en l'activitat de muntatge d'espectacles públics temporals i s'han analitzat diferents documents (veure annex II). Tot això amb la finalitat d'aconseguir un criteri tècnic homogeni a escala nacional que faciliti la gestió preventiva en aquesta mena d'activitats i que permeti determinar si aquesta activitat es troba en l'àmbit d'aplicació del [Reial decret 1627/1997](#), de 24 d'octubre, pel qual s'estableixen les disposicions mínimes de seguretat i salut en les obres de construcció.

En aquest últim aspecte, es va aclarir que, encara que des d'un punt de vista preventiu no haurien d'existir diferències en funció de si l'activitat es considera obra de construcció o no¹, des d'un punt de vista de gestió existeixen diferències significatives en el cas de ser considerat una obra de construcció atès que, entre altres, seria aplicable la [Llei 32/2006](#), de 19 d'octubre, reguladora de la subcontractació en el sector de la construcció.

Per a això, primerament, es va decidir dividir l'activitat en quatre fases diferenciades:

- ⇒ Condicionament del terreny: urbanització, moviment de terres, anivellament, compactació, etc.
- ⇒ Muntatge de les estructures: escenari, coberta, torres, plataformes, graderies, etc.
- ⇒ Producció tècnica: instal·lacions audiovisuals requerides per al desenvolupament de l'espectacle
- ⇒ Muntatge d'instal·lacions auxiliars o accessòries: barres, camerinos, lavabos, estands, etc.

Cadascun dels tècnics en representació de la seva comunitat autònoma, en l'última reunió del grup de treball, va manifestar l'opinió sobre l'aplicació o no del [Reial decret 1627/1997](#) per a cadascuna d'aquestes fases, les quals es detallen en l'apartat 3. No obstant això, amb caràcter general, es van acordar les següents premisses:

- ⇒ Es valorarà l'ús de tècniques constructives, el risc de caiguda d'altura, així com les característiques del muntatge, per a determinar si és obra de construcció.
- ⇒ Es considerarà obra de construcció:
 - El condicionament del terreny sempre que existeixi moviment de terres.
 - Les fases de muntatge d'estructures, producció tècnica i d'instal·lacions auxiliars o accessòries es consideraran obra de construcció sempre que estiguin incloses o formin part del "projecte d'execució del muntatge de l'escenari".
 - Tota activitat que el client requereixi que sigui considerada com a tal.

¹En el cas de no considerar-se com a obra de construcció serien aplicable, entre altres:

- [Reial decret 171/2004](#), de 30 de gener, pel qual es desenvolupa l'article 24 de la [Llei 31/1995](#), de 8 de novembre, de Prevenció de Riscos Laborals, en matèria de coordinació d'activitats empresarials.
- [Reial decret 486/1997](#), de 14 d'abril, pel qual s'estableixen les disposicions mínimes de seguretat i salut en els llocs de treball.

Així mateix, s'ha de recordar que el fet que un treball no estigui contemplat dins d'un projecte, no significa que no hagi de ser considerat obra de construcció. Per exemple, treballs d'execució de coberta d'una estructura (permanent o temporal, de sòlida consistència o de planxes metàl·liques, PVC, lones tibades, tefló, etc.) no contemplats en projecte, en general, es consideren obra de construcció.

3.- CONCLUSIONS

El grup de treball, en l'última reunió, davant l'absència d'una regulació específica del sector, va posar de manifest la necessitat d'aclarir l'aplicació de la normativa existent en aquestes activitats per a garantir que aquesta es duu a terme d'una manera homogènia en tot el territori nacional. En absència d'això, la taula següent recopila, per a cadascuna de les fases que poden ser presents durant el muntatge i desmuntatge d'un espectacle públic, indicis a considerar per a adoptar el criteri sobre l'aplicació del [Reial decret 1627/1997](#), que complementen els establerts en la [Guia tècnica per a l'avaluació i prevenció dels riscos relatius a les obres de construcció](#).

Cal recordar que en l'àmbit d'aplicació de les obres de construcció, en relació amb la coordinació d'activitats empresarials, s'atendrà el que es disposa en la Disposició addicional primera² del [Reial decret 171/2004](#), de 30 de gener, pel qual es desenvolupa l'article 24 de la [Llei 31/1995](#), de 8 de novembre, de Prevenció de Riscos Laborals.

Disposició addicional primera:

- a) La informació de l'article 7 s'entendrà complerta pel promotor mitjançant l'estudi de seguretat i salut o l'estudi bàsic, en els termes establerts en els articles 5 i 6 del [Real Decreto 1627/1997](#), de 24 d'octubre.

Les instruccions de l'article 8 s'entendran complertes pel promotor mitjançant les impartides pel coordinador de seguretat i salut durant l'execució de l'obra, quan tal figura existeixi; en un altre cas, seran impartides per la direcció facultativa.

- b) Les mesures establertes en el capítol IV per a l'empresari principal corresponen al contractista definit en l'article 2.1.h) del [Reial decret 1627/1997](#), de 24 d'octubre.
- c) Els mitjans de coordinació en el sector de la construcció seran els establerts en el [Reial decret 1627/1997](#), de 24 d'octubre, i en la disposició addicional catorzena de la [Llei 31/1995](#), de 8 de novembre, de Prevenció de Riscos Laborals, així com qualssevol altres complementaris que puguin establir les empreses concurrents en l'obra.

FASE	INDICIS CONSIDERATS	OBRA DE CONSTRUCCIÓ ³
CONDICIONAMENT DEL TERRENY	Execució de treballs d'urbanització, moviment de terres, anivellament, compactació, desbrossament, etc.	SÍ
MUNTATGE D'ESTRUCTURES	Muntatge d'elements d'estructures prefabricades.	SÍ
	Desplegament d'una estructura (manual o mecànicament) a nivell del sòl.	NO
	Connexió d'elements d'una estructura a nivell del sòl.	
PRODUCCIÓ TÈCNICA	Activitats incloses en el projecte de les estructures que requereixi l'execució de la instal·lació dels equips tècnics (llum, so i vídeo) i la seva connexió a les fonts d'alimentació.	SÍ
	Activitats que per la complexitat de la instal·lació de la tècnica requereixin un projecte propi.	NO
	Connexió dels equips tècnics (llum, so i vídeo) a les fonts d'alimentació.	
MUNTATGE D'INSTAL·LACIONS AUXILIARS	Requereix obra civil o muntatge d'estructures, sanejaments o altres instal·lacions.	SÍ
	Connexió d'equips a fonts d'alimentació.	NO

³Aplicació del [Reial decret 1627/1997](#), de 24 d'octubre, pel qual s'estableixen les disposicions mínimes de seguretat i salut en les obres de construcció.

4.- EXEMPLES

Sense perjudici de la interpretació i aplicació que en matèria de prevenció de riscos laborals puguin realitzar els òrgans competents, en aquest apartat es tractarà d'aclarir la consideració o no d'obra de construcció en les fases identificades en la taula de l'apartat 3. Per a això, en els exemples que es mostren a continuació, es plantegen diferents activitats requerides per al desenvolupament d'un esdeveniment.

No obstant això, es posa de manifest que les qüestions plantejades són de caràcter “general” i, per tant, **sempre que es desenvolupin activitats de muntatge d'espectacles és necessari analitzar les circumstàncies existents per a determinar si els treballs tenen la consideració d'obra de construcció** i, per tant, es troben dins de l'àmbit d'aplicació del [Reial decret 1627/1997](#).

EXEMPLE 1: Muntatge de la plataforma que forma part de l'escenari.

INDICIS CONSIDERATS

- Muntatge d'estructura prefabricada en altura.
- Utilització d'equips d'elevació.

CRITERI

Aplicació del Reial decret 1627/1997.

EXEMPLE 2: Muntatge d'un escenari a nivell de sòl.

INDICIS CONSIDERATS

- Desplegament a nivell de sòl dels elements de suport de la plataforma.
- Connexió d'elements de la plataforma a nivell del sòl per a la seva col·locació sobre els suports.

CRITERI

No aplicació del Reial decret 1627/1997.

EXEMPLE 3: Muntatge de estructures que alberguen la producció tècnica.

Exemple 87 recollit en la “Guia de bones pràctiques de caràcter no obligatori per a l'enteniment i l'aplicació de la Directiva 92/57/CEE”.

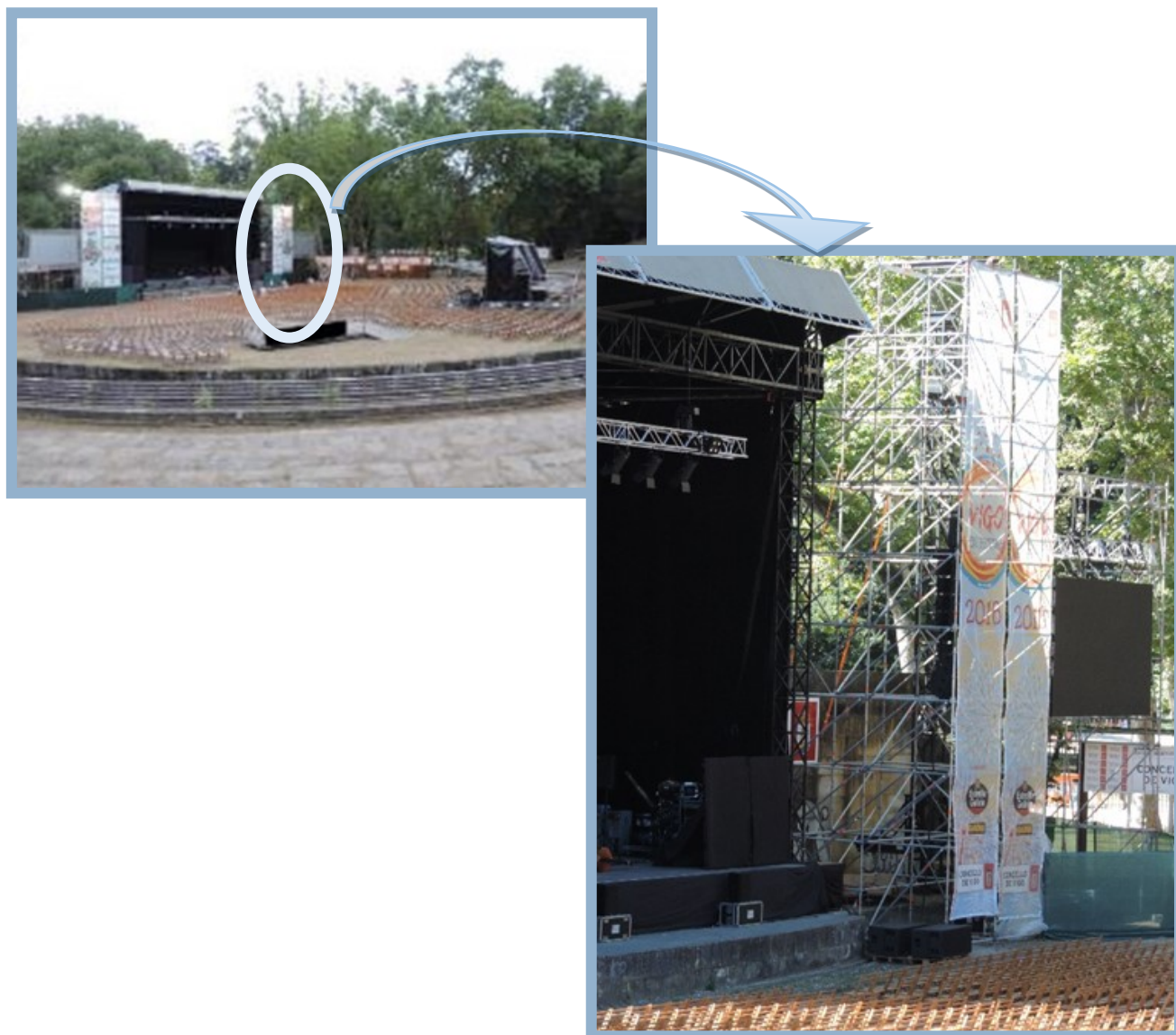
INDICIS CONSIDERATS

- Existència d'un projecte d'execució del muntatge de l'estructura.
- Realització de treballs en altura.
- Utilització d'equips d'elevació.

CRITERI

Aplicació del Reial decret 1627/1997.

EXEMPLE 4: Muntatge de les estructures que alberguen la producció tècnica en un auditori a l'aire lliure.

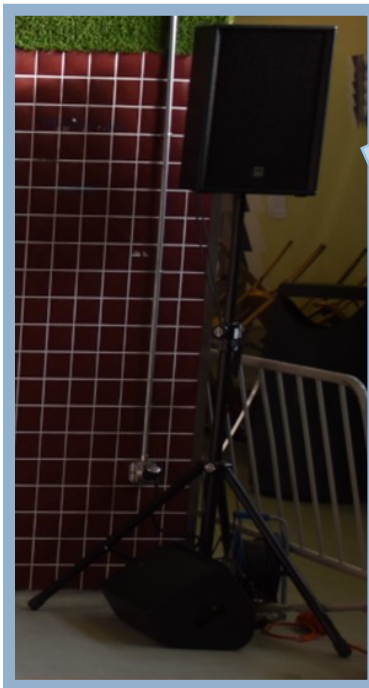
INDICIS CONSIDERATS

- Existència d'un projecte d'execució del muntatge de l'estructura.
- Realització de treballs en altura.
- Utilització d'equips d'elevació.

CRITERI

Aplicació del Reial decret 1627/1997.

EXEMPLE 5: Col·locació dels equips audiovisuals sobre suports.

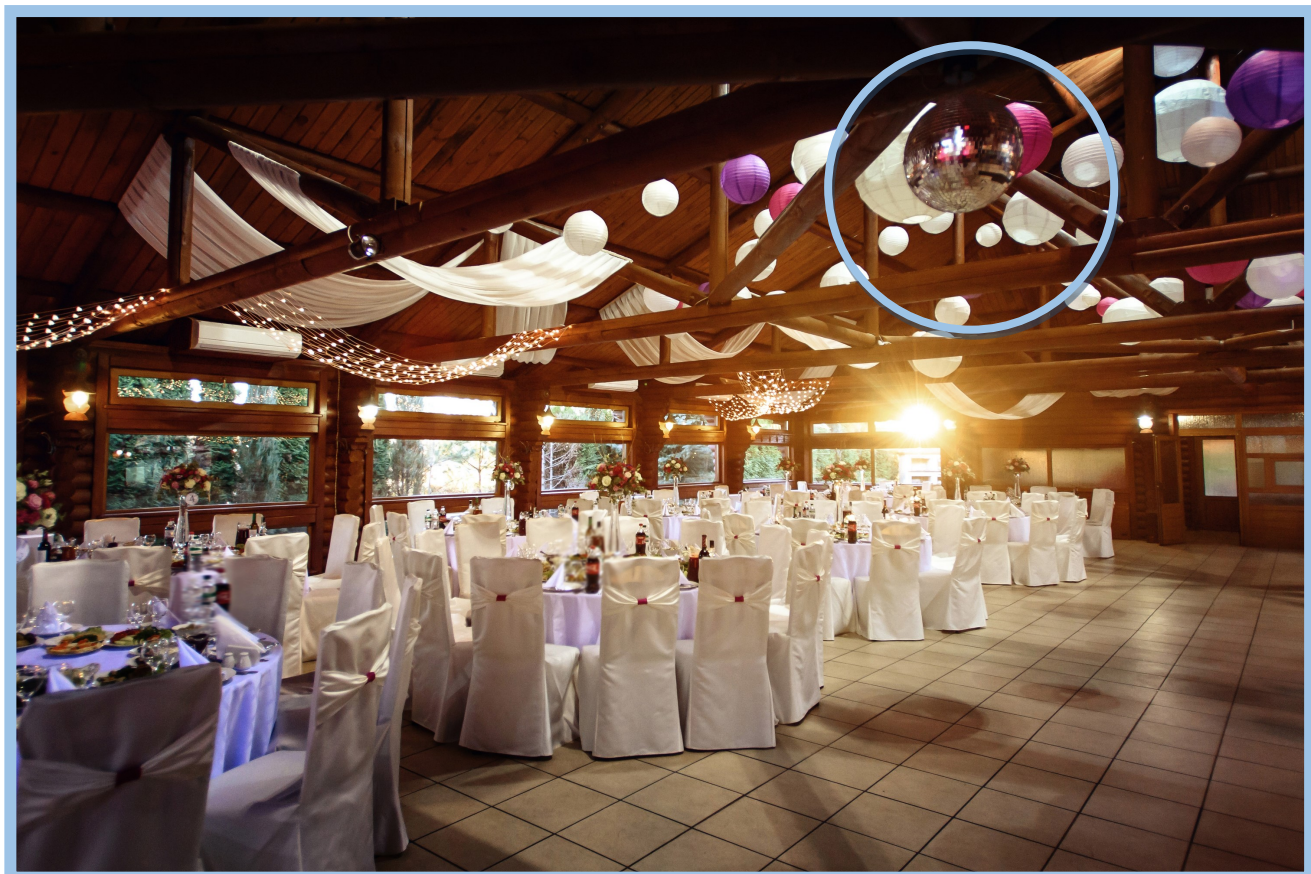
INDICIS CONSIDERATS

- Desplegament de suports, col·locació i fixació dels equips audiovisuals sobre ells a nivell de sòl.

CRITERI

No aplicació del Reial decret 1627/1997.

EXEMPLE 6: Col·locació d'una petita bola motoritzada en un saló.

INDICIS CONSIDERATS

- Connexió elèctrica a través de presa de corrent existent.
- Fixació mitjançant tac i caragol.

CRITERI

No aplicació del Reial decret 1627/1997.

EXEMPLE 7: Col·locació de canaló passacables per a la protecció del cablejat de la instal·lació audiovisual.

INDICIS CONSIDERATS

- Fixació al sòl, col·locació del cable en el seu interior i col·locació de tapa.

CRITERI

No aplicació del Reial decret 1627/1997.

EXEMPLE 8: Instal·lació de seients d'espectadors en graderies.

Exemple 48 recollit en la “Guia de bones pràctiques de caràcter no obligatori per a l'enteniment i l'aplicació de la Directiva 92/57/CEE”.

INDICIS CONSIDERATS

- Muntatge d'estructura prefabricada en altura.
- Existència d'un projecte d'execució del muntatge de l'estructura.

CRITERI

Aplicació del Reial decret 1627/1997.

EXEMPLE 9: Muntatge de seients desplegable.

INDICIS CONSIDERATS

- Desplegament i col·locació de cadires a nivell del sòl.

CRITERI

No aplicació del Reial decret 1627/1997.

EXEMPLE 10: Muntatge d'una petita estructura, bàner, per a col·locar informació relativa a l'esdeveniment.

**INDICIS
CONSIDERATS**

- Desplegament dels elements de suport i fixació del bàner a nivell del sòl per al seu posterior hissat.

CRITERI

No aplicació del Reial decret 1627/1997.

EXEMPLE 11: Muntatge de carpa per al desenvolupament de l'esdeveniment.

INDICIS CONSIDERATS

- Muntatge d'estructura prefabricada en altura.
- Existència d'un projecte d'execució.

CRITERI

Aplicació del Reial decret 1627/1997.

EXEMPLE 12: Muntatge d'una petita carpa per a autoritats.

INDICIS CONSIDERATS

- Connexió de barres estructurals i tancament a nivell del sòl, per a posterior elevació.

CRITERI

No aplicació del Reial decret 1627/1997.

EXEMPLE 13: Muntatge d'escenari mòbil constituït per camió i estructures d'elements prefabricats, alienes al propi camió, que amplien l'estructura de l'escenari o alberguen elements de la producció tècnica.

**INDICIS
CONSIDERATS**

- Muntatge d'estructura prefabricada en altura.
- Existència d'un projecte d'execució.

CRITERI

Aplicació del Reial decret 1627/1997.

EXEMPLE 14: Escenari mòbil constituït únicament per camió .

INDICIS CONSIDERATS

- Desplegament mecànic de peces i components de l'escenari, regulat per la legislació industrial.

CRITERI

No aplicació del Reial decret 1627/1997.

EXEMPLE 15: Condicionament de terreny i/o muntatge d'estructures per a espectacle amb bicicleta de muntanya, skate, cotxes, etc.

INDICIS CONSIDERATS

- Existència d'un projecte d'execució del muntatge.

CRITERI

Aplicació del Reial decret 1627/1997.

EXEMPLE 16: Muntatge de decorat per a espectacle.

INDICIS CONSIDERATS

- Muntatge d'estructures i elements prefabricats.
- Ús d'equips d'elevació de càrregues com per exemple grua.
- Realització de treballs en altura.

CRITERI

Aplicació del Reial decret 1627/1997.

Annex I: PARTICIPANTS DEL GRUP DE TREBALL

ORGANISME	TÈCNIC
INSTITUTO NACIONAL DE SEGURIDAD Y SALUD EN EL TRABAJO	CECILIA GAVILANES PÉREZ ANA SÁNCHEZ SAUCE
DIRECCIÓN GENERAL DE TRABAJO Y BIENESTAR LABORAL. JUNTA DE ANDALUCÍA	FRANCISCO DE ASÍS ROMÁN MANTERO
INSTITUTO ARAGONÉS DE SEGURIDAD Y SALUD LABORAL	FERNANDO BLÁZQUEZ CALVO
INSTITUTO CÁNTABRO DE SEGURIDAD Y SALUD LABORAL	M ^a CONCEPCIÓN MUÑOZ DÍAZ
JUNTA DE COMUNIDADES DE CASTILLA-LA MANCHA	BELÉN DEL POZO LÓPEZ
DIRECCIÓN GENERAL DE TRABAJO Y PRL. JUNTA DE CASTILLA Y LEÓN	RUBÉN RALIEGOS MARTÍN
INSTITUT CATALÀ DE SEURETAT I SALUT LABORAL	JIRI TURDY MOIX
INSTITUTO REGIONAL DE SEGURIDAD Y SALUD EN TRABAJO DE LA COMUNIDAD DE MADRID	MERCEDES GARRIDO RODRÍGUEZ TERESA SÁNCHEZ BARBA
INSTITUTO DE SALUD PÚBLICA Y LABORAL DE NAVARRA	AINGERU PÉREZ MURILLO
INSTITUT VALENCIÀ DE SEURETAT I SALUT EN EL TREBALL	FRANCISCO ROMÁN ASENSI
CENTRO EXTREMEÑO DE SEGURIDAD Y SALUD LABORAL	JUAN MANUEL VALMORISCO PANADERO
INSTITUTO DE SEGURIDAD Y SALUD LABORAL DE GALICIA	PABLO GARCÍA FERNÁNDEZ
INSTITUT BALEAR DE SEURETAT I SALUT LABORAL	DANIEL COMPANY OLIVER
INSTITUTO CANARIO DE SEGURIDAD LABORAL	PATRICIA PÉREZ HERNÁNDEZ ADRIÁN JESÚS NAVARRO RODRÍGUEZ
INSTITUTO RIOJANO DE SALUD LABORAL	JULIO JAVIER SORIA PEÑA
INSTITUTO VASCO DE SEGURIDAD Y SALUD LABORALES	ALBERTO ALONSO VIVAR
INSTITUTO ASTURIANO DE PREVENCIÓN DE RIESGOS LABORALES	JOSE LUIS DEL POZO ALÁEZ
INSTITUTO DE SEGURIDAD Y SALUD LABORAL DE MURCIA	ÁNGEL MOTA LÓPEZ

Annex II: FONTS D'INFORMACIÓ

El grup de treball ha analitzat, a més de les fonts d'informació que es relacionen a continuació, altres documents com són consultes realitzades a organismes públics, sentències jurídiques i accidents de treball relacionades amb aquestes activitats.

NORMATIVA

A través de l'enllaç <https://www.insst.es/normativa> de l'INSST, es pot consultar la normativa:

- Directiva 92/57/CEE del Consell, de 24 de juny de 1992, relativa a les disposicions mínimes de seguretat i de salut que han d'aplicar-se en les obres de construcció temporals o mòbils.
- Llei 31/1995, de 8 de novembre, de Prevenció de Riscos Laborals.
- Reial decret 1627/1997, de 24 d'octubre, pel qual s'estableixen disposicions mínimes de seguretat i de salut en les obres de construcció.
- Reial decret 171/2004, de 30 de gener, pel qual es desenvolupa l'article 24 de la Llei 31/1995, de 8 de novembre, de Prevenció de Riscos Laborals, en matèria de coordinació d'activitats empresarials.
- Reial decret 486/1997, de 14 d'abril, pel qual s'estableixen les disposicions mínimes de seguretat i salut en els llocs de treball.
- Reial decret 614/2001, de 8 de juny, sobre disposicions mínimes per a la protecció de la salut i seguretat dels treballadors enfront del risc elèctric.
- Reial decret 1215/1997, de 18 de juliol, pel qual s'estableixen les disposicions mínimes de seguretat i salut per a la utilització pels treballadors dels equips de treball.
- Llei 32/2006, de 19 d'octubre, reguladora de la subcontractació en el sector de la construcció .

LEGISLACIÓ DE DIVERSOS PAÏSOS D'EUROPA

- ALEMANYA. ORDENANÇA DEL MINISTERI D'ECONOMIA SOBRE LA CONSTRUCCIÓ I OPERACIÓ DE LLOCS DE REUNIÓ.

<https://dejure.org/gesetze/VStaettVO>

- FRANCIA. CCH CODE DE LA CONSTRUCTION ET DE L'HABITATION CODE DU TRAVAIL.

<https://www.culture.gouv.fr/Sites-thematiques/Theatre-spectacles/En-pratique/Prevention-des-risques-et-securite-dans-le-spectacle-vivant-et-enregistre/L-organisation-de-la-prevention-des-risques-une-responsabilite-de-l-employeur-et-du-salarie>

- HOLANDA NORMATIVA: SÈRIE NPR (NATIONAL PRACTICE DIRECTIVES) 8020 NORMES PER A ESDEVENIMENTS.

<https://www.nen.nl/NEN-Shop/Norm/NPR-8020512013-nl.htm>

- ITÀLIA. DECRETO INTERMINISTERIALE SULLA SICUREZZA DEI PALCHI E DEGLI ALLESTIMENTI FIERISTICI.

<http://sitiarcheologici.lavoro.gov.it/SicurezzaLavoro/MS/Normativa/Documents/Decreto%20Palchi.pdf>

- EL REGNE UNIT (UK) THE CONSTRUCTION DESIGN AND MANAGEMENT REGULATIONS 2015 (CDM 2015).

<http://www.hse.gov.uk/construction/cdm/2015/index.htm>

PUBLICACIONS D'INTERÈS

- Guía técnica para la evaluación y prevención de los riesgos relativos a las obras de construcción. INSST. Enero 2020.
- Guía de buenas prácticas de carácter no obligatorio para el entendimiento y la aplicación de la Directiva 92/57/CEE «Obras de construcción». Comisión Europea. Diciembre 2010.
- Approved Code of Practice for Load-lifting Rigging building and construction- Health and Safety. Ministry of Bussines, Innovation and Employment Nueva Zelanda. Diciembre 2012.

- Guía para la coordinación de actividades empresariales de espectáculos públicos en ayuntamientos. Asociación de Representantes Técnicos del espectáculo. 2009
- Normativa para colgar estructuras en pabellones / Rigging IFEMA. Març 2013
- Estructuras temporales para espectáculos. OSALAN, Govern Basc. Abril 2015
- Prevención de riesgos escénicos. Instituto Nacional de la Música. Sindicato Argentino de Técnicos Escénicos. Argentina. Novembre 2016
- Matériels et Ensembles Démontables. Syndicat national des prestataires de l'audiovisuel scénique et évènementiel. Ministre Culture. França. Avril 2017.
- Manual de seguridad en artes escénicas y espectáculos. FREMAP. Febrer 2018
- Folla de prevención. Prevención de riesgos laborales en el montaje y desmontaje de escenarios. ISSGA Xunta de Galicia. Maig 2018
- Tríptic – Prevención de riesgos laborales en el montaje y desmontaje de escenarios: Documentación de PRL en el montaje de escenarios o gradas. ISSGA. Xunta de Galicia. Maig 2018
- Tríptic – Prevención de riesgos laborales en el montaje y desmontaje de escenarios: Coordinación de actividades. ISSGA. Xunta de Galicia. Maig 2018
- Libro Seguridad y Salud en Construcción. Ramón Pérez Merlos, José Antonio Sanz Miguélez. Editorial Aranzadi, 2019. Capítol 4.1.3
- Prevención de riesgos laborales en espectáculos públicos y actividades recreativas. IRSST Madrid. 2009
- Manual. Normas montaje rigging en eventos. Madrid. Destino 2018
- Manual. Normas para el montaje de eventos. Madrid. Destino 2018
- 100 Preguntas sobre prevención de riesgos laborales en los espectáculos en vivo. Asociación de Representantes Técnicos del Espectáculo. Associació Professional de Representants Managers y Promotors de Catalunya. Centro de Investigación y Formación de Empresas S.L. 2009
- Guide pratique de la production et de l'organisation de spectacles vivants, Philippe Audubert. 2014

- Prevención de Riesgos Laborales en los Espectáculos en Vivo. Centro de estudios escénicos de Andalucía. Junta de Andalucía.
- Guía de iniciación al rigging en la industria del entretenimiento. Asociación de Sonido, Iluminación y Tecnología. AFIAL, Pablo Moreno. 2016
- The Purple guide to health safety and welfare at music and other events. Institution of Occupational Safety and Health. The Concert Promoters Association. 2013

NORMES TÈCNIQUES

(Grup de Treball WG311 Normalització de la Indústria de l'entreteniment UNE)

- UNE-CWA 15902-1:2014 Equips d'elevació i suspensió de càrregues en escenaris i altres àrees de producció dins de la indústria de l'entreteniment. Part 1: Requisits generals. (Excloent els trusses d'acer i alumini).
- UNE 311001:2016 Indústria de l'entreteniment. Rigging. Sistemes de vol manual per a artistes. Requisits generals.
- UNE-EN 17115:2019 Tecnologies de l'entreteniment. Especificacions per al disseny i la fabricació de trusses d'acer i alumini.

CONGRESSOS I JORNADES

- Foro anual de las instalaciones temporales, eventos, industria, espectáculos. ASPEC Asociación de Carpas de instalaciones temporales.
- Aproximación a la prevención en el sector espectáculos. Montaje de espectáculos públicos: responsabilidades y coordinación de actividades en prevención de riesgos laborales. Junta de Andalucía 2014-2015
- PRL en actividades culturales y recreativas. Bilbao 2015
- IV Congreso internacional comunicación y seguridad en eventos. UCM Facultad de Ciencias de la Información (Madrid). 25 abril 2019

- Jornada Técnica "Seguridad en estructuras temporales para eventos" - IAPRL (Asturias) 26 abril 2019
- Jornada sobre seguridad en eventos musicales y deportivos UPB Facultad Edificación (Barcelona). 29 novembre 2019.
- Jornadas Palacio de Congresos Europa. Vitoria – Gasteiz.
- Prevención de riesgos laborales en el montaje y desmontaje de escenarios. Galicia (Rande) 11 de maig 2018.
- Espectáculos públicos: Prevención en el montaje y desmontaje y ruido. Galicia (A Coruña) 9 de maig de 2019.

PÀGINES WEB

- <https://sympathyforthelawyer.com/2019/03/20/obligaciones-promotores-conciertos-prevencion-riesgos-laborales/>
- <https://www.gslprevencion.com/prevencion-de-riesgos-laborales-en-espectaculos/>
- <http://nocomun.com/?p=1232&lang=es>
- <http://www.argh.nl/cursus/rigging-praktijk>
- <https://www.puntosicuro.it/sicurezza-sul-lavoro-C-1/settori-C-4/edilizia-C-10/palchi-fiere-la-normativa-la-sicurezza-degli-operatori-AR-14832/>
- <https://www.bbc.co.uk/safety/resources/aztopics/events-general-guidance.html>
- www.redescueladeverano.es/2011/programa_de_cursos/ficha.php?id=59